

Krzysztof Kołatka <https://orcid.org/0000-0003-3709-5587>

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Wydział Językoznawstwa, Katedra Językoznawstwa Synchronicznego,
Diachronicznego i Kulturowego, ul. Jagiellońska 11, 8s5–067 Bydgoszcz, e-mail: krzysztof.kolatka@ukw.edu.pl

KRAJNA I LUBELSZCZYNA – LEKSYKALNE PARALELE (NA PRZYKŁADZIE SŁOWNICTWA KULINARNEGO)

KRAJNA AND LUBLIN REGION – LEXICAL PARALLELS (ON THE BASIS OF CULINARY TERMS)

Słowa kluczowe: słownictwo ludowe, leksyka kulinarna, paralele leksykalne, Krajna, Lubelszczyzna

Keywords: folk vocabulary, culinary lexicon, lexical parallels, Krajna, Lublin Region

Streszczenie

Położona w północno-zachodniej Polsce Krajna i usytuowana na południowym wschodzie kraju Lubelszczyzna to regiony, które w przestrzeni wielu dyskursów są postrzegane i portretowane w sposób niemal skrajnie odmienny (i to na wielu płaszczyznach). Mimo niezaprzeczalnych różnic wskazanie cech wspólnych dla obu tych krain, choćby na gruncie polszczyzny ludowej i kultury tradycyjnej, nie nastręcza jednak poważniejszych trudności. Jednym z wielu obszarów, który w pewnym stopniu integruje rzeczzone terytoria, są kulinaria. Celem artykułu jest porównawcza leksykalno-semantyczna analiza krajeńskiego i lubelskiego ludowego słownictwa kulinarnego, zmierzająca do wyróżnienia jednostek wykazujących podobieństwo zarówno pod względem formalnym, jak i znaczeniowym. Przedmiot opisu stanowi zbiór 55 kulinaryzmów wyekscerpowanych w głównej mierze z opracowań leksykograficznych rejestrujących leksykalne dziedzictwo Krajny i Lubelszczyzny. Krajeńską leksykę, zgromadzoną m.in. w *Słownictwie krajniackim*. *Słowniku gwary wsi Podróżna w Złotowskim* Władysława Brzezińskiego i *Małym słowniku gwary krajeńskiej* Jowity Kęcińskiej-Kaczmarek, skonfrontowano ze słownictwem lubelskim zawartym w VI tomie *Słownika gwar Lubelszczyzny* autorstwa Haliny Pelcowej, zatytułowanym *Pokarmy*. Przeprowadzone badania pozwalają wyodrębnić w obrębie zebranego materiału trzy kategorie: 1) paralele pełne (leksemy całkowicie zbieżne formalnie i semantycznie) (49,1%), 2) paralele niepełne (leksemy całkowicie zbieżne formalnie i częściowo semantycznie) (25,5%) oraz 3) paralele pozorne (leksemy całkowicie zbieżne formalnie i rozbieżne semantycznie) (25,5%).

Abstract

Krajna, located in northwestern Poland, and Lublin Region, situated in the southeastern part of the country, are those areas that have been perceived and depicted in a plethora of discourses in an entirely different way (and on many levels). Despite the undeniable differences, identifying common features for these regions – e.g., in the context of Polish folk and traditional culture – does not

present any serious difficulties. One of the many areas that integrates these territories to some extent are culinary terms. This paper is a comparative lexical and semantic analysis of Krajna and Lublin folk culinary terms, and aims at distinguishing lexical units that are similar in both formal and semantic terms. The object of descriptive analysis is a collection of 55 culinary terms excerpted mainly from lexicographic studies recording the lexical heritage of Krajna and Lublin Region. Krajna lexis, collected e.g., in *Słownictwo krajniackie. Słownik gwary wsi Podróżna w Złotowskim* authored by Władysław Brzeziński and *Mały słownik gwary krajeńskiej* by Jowita Kęcińska-Kaczmarek was compared with the Lublin dialectal lexicon, included in Volume 6 of the *Dictionary of Dialects of the Lublin Region* by Halina Pelcowa, entitled *Pokarmy [Foods]*. The research conducted allows to identify three categories within the lexical material gathered: 1) full parallels (fully formally and semantically convergent lexemes) (49.1%); 2) partial parallels (fully formally convergent and partially semantically divergent lexemes) (25.5%); and 3) apparent parallels (fully formally convergent and semantically divergent lexemes) (25.5%).

„Lubelskim” Krajniakom¹

1. WPROWADZENIE

Niewielkie – siedemnastotysięczne – miasteczko powiatowe Nakło nad Notecią, historyczną stolicę Krajny, i Lublin, ósme pod względem liczby ludności polskie miasto wojewódzkie², dzieli w przybliżeniu 500 km. To niemało, biorąc pod uwagę standardowe odległości, do których przywykł przeciętny Polak.

Wydaje się jednak, że Krajna – region położony w północno-zachodniej Polsce, na styku Wielkopolski i Pomorza, i – usytuowana na południowym wschodzie kraju – Lubelszczyzna to krainy odległe nie tylko z geograficznego punktu widzenia. Zważywszy bowiem na to, jak (u)kształtowały się ich wizerunki funkcjonujące w społecznej świadomości oraz to, jak portretowane są one w dyskursie (popularno)naukowym czy (około)turystycznym, pokusić się można o stwierdzenie, iż więcej je dzieli, niż łączy. Nie ulega natomiast najmniejszej wątpliwości, że znacznie częściej eksponowane są występujące pomiędzy nimi różnice. Powyższy stan rzeczy determinuje wiele czynników, spośród których do najistotniejszych zaliczyć należy – najogólniej ujmując – odmienne dzieje tych regionów oraz inne uwarunkowania geospołeczne. Stąd zdziwienia budzić nie powinny jaszkrawo zarysowujące się odrębności, również natury językowej czy kulturowej (które w ramach niniejszego szkicu nie będą szerzej analizowane). Niebagatelną rolę odgrywa tu ponadto ustereotypizowana (i wartościująca zarazem) opozycja Wschód – Zachód, czego najdobitniejszym wyrazem jest głęboko zakorzeniony

1 Krajna w okresie (tuż)powojennym stała się, podobnie jak Ziemie Zachodnie i Północne, nowym domem dla przybyszów z różnych stron Polski. Wśród ludności alochtonicznej, zamieszkującej ów region w latach czterdziestych i pięćdziesiątych ubiegłego stulecia, osoby pochodzące z Lubelszczyzny stanowiły dość liczną reprezentację. Potwierdziły to w pewnym stopniu badania nad tożsamością regionalną mieszkańców Krajny, jakie przeprowadzono w latach 2010–2013 [zob. Kołatka, 2020].

2 Zob. raport opracowany przez Główny Urząd Statystyczny [2024].

w polskiej mentalności i nader często pojawiający się w dyskursie politycznym podział na „Polskę A” (jako nowocześniejszą, progresywną) i „Polskę B” (stanowiącą synonim zaścianka).

Tym większą uwagę przykuwają wszelkie podobieństwa, a więc te elementy, które jawią się jako wspólne mianowniki obu rzeczonych terytoriów.

Jednym z nich jest bezspornie linearny charakter granic, odnoszących się do dawnych i aktualnych podziałów administracyjnych. Otóż granice Krajny jako krainy historycznej odpowiadają granicom przedrozbiorowego powiatu nakielskiego³ [zob. np. Kołatka, 2020, s. 23–24], z kolei obszar Lubelszczyzny w podjętych rozważaniach – zgodnie z ujęciem przyjętym przez Halinę Pelcową – pokrywa się z terenem obecnego województwa lubelskiego⁴ [zob. np. Pelcowa, 2019, s. 13; 2023, s. 13].

Regiony te niewątpliwie znamionuje też rozmaicie pojmowana – regionalna i państwowa – pograniczność, czego bezpośrednią konsekwencją jest ich językowo-kulturowa heterogeniczność. Na Krajnie ścierają się mianowicie wpływy wielkopolskie, kaszubskie i mazowieckie oraz niemieckie⁵ [zob. Kołatka, 2020, s. 77–83], z kolei oblicze ziemi lubelskiej kształtują właściwości małopolskie i mazowieckie oraz wschodniosłowiańskie (zwłaszcza ukraińskie) [zob. Pelcowa, 2019, s. 13–15; 2023, s. 16–17, 29–35].

Bezspornie istnieją także pewne obszary wspólne, w obrębie których dostrzec można mniej lub bardziej wyraźne analogie, choćby te sytuujące się na gruncie (post)ludowej kultury kulinarnej.

Istotne w tym kontekście okazują się spostrzeżenia krakowskich etnografek – Anny Kowalskiej-Lewickiej i Zofii Szromby-Rysowej, które akcentują pewną uniwersalność, ponadregionalność kuchni chłopskiej:

Różnice w sposobach wyżywienia ludności wiejskiej w Polsce nie były nigdy podstawą wytyczenia odrębnych regionów, w których dominowałyby lub powtarzałyby się

3 Tak usytuowane terytorium od 1999 r. leży na obszarze trzech województw (i siedmiu powiatów), tj.: kujawsko-pomorskiego (powiaty: bydgoski, nakielski, sępoleński, tucholski), pomorskiego (powiat człuchowski) oraz wielkopolskiego (powiaty: pilski, złotowski).

4 Choronim *Lubelszczyzna* cechuje niejednoznaczność. W zależności od kontekstu może się on bowiem odnosić do średniowiecznej ziemi lubelskiej bądź województwa lubelskiego w różnych jego okresach (z lat 1474–1795 lub późniejszych) [zob. *Lubelszczyzna*, b.r.]. Współcześnie województwo lubelskie obejmuje 20 powiatów: bialski, biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, janowski, krasnostawski, kraśnicki, lubartowski, lubelski, łęczyński, łukowski, opolski, parczewski, puławski, radzyński, rycki, świdnicki, tomaszowski, włodawski i zamojski, a także cztery miasta na prawach powiatu: Białą Podlaską, Chełm, Lublin i Zamość [zob. *Województwo lubelskie*, b.r.].

5 W międzywojniu przez terytorium Krajny przebiegała granica polsko-niemiecka, kategoria *sui generis* kresowości dookreśla zatem w pewnym stopniu obie opisywane krainy.

określone układy cech, a nie pojedyncze elementy systemu pożywienia [Kowalska-Lewicka, Szromba-Rysowa, 1976, s. 357].

Biorąc jednak pod uwagę niezaprzeczalne dystynkcje dotyczące zestawu potraw, sposobów ich przyrządzania czy też osobliwego nazewnictwa z tegoż kręgu, formującego się wszak w nieco innych warunkach, wskazanie leksyki gwarowej, integrującej oba regiony, może nastręczyć pewnych trudności.

Celem niniejszych dociekań jest porównawcza leksykalno-semantyczna analiza ludowego słownictwa kulinarnego funkcjonującego w mowie mieszkańców Krajny i Lubelszczyzny, zmierzająca do wyróżnienia istniejących w tym zakresie paralel.

2. KRAJEŃSKO-LUBELSKIE LEKSYKALNE PARALELE KULINARNE

Przedmiot opisu stanowi zbiór 55 – używanych dawniej i współcześnie⁶ – kulinaryzmów, czyli jednostek lokujących się w granicach makropola tematycznego KULINARIA, wyekscerpowanych z opracowań dokumentujących leksykalne bogactwo mowy Krajniaków⁷ i mieszkańców Lubelszczyzny⁸.

6 Zagadnienie to nie jest w niniejszym szkicu szerzej rozpatrywane. Rozwinięcie owego wątku wymagałoby przeprowadzenia dodatkowych – szeroko zakrojonych – badań nad żywotnością ludowego słownictwa kulinarnego. Można jednak założyć, że w przypadku obu regionów z użycia wyszły leksemy nazywające desygnaty, które są już *de facto* w kuchni wiejskiej nieobecne, np. *bijak*, *cebe-rek*, *centryfuga*, *dzieża*, *dzieżka*, *kierzanka*, *stągiew*.

7 Jako że Krajna nie doczekała się – jak dotąd – wyczerpującego opracowania leksykograficznego, które w holistycznym ujęciu prezentowałoby ludowe słownictwo jej mieszkańców, właściwą leksykę wynotowano ze źródeł rozproszonych, obejmujących profesjonalne i amatorskie słowniki gwarowe, w tym: *Słownictwo krajniackie. Słownik gwary wsi Podróżna w Złotowskim* Władysława Brzezińskiego [SKBrzez], *Mały słownik gwary krajeńskiej* Jowity Kęcińskiej-Kaczmarek [MSGK], *Słownik gwarowy Starej Wiśniewki* Eugeniusza Drobkiewicza i Bronisława Suchego, będący integralną częścią opracowania *Historia Starej Wiśniewki i okolicy* [SGSW], *Słowniczek gwary lokalnej: „Jak nasi dziadowie w ŁORZOŁKU godali”* Jadwigi Steinborn [SGLS], atlasy dialektologiczne: *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich* [AJK] oraz *Atlas języka i kultury ludowej Wielkopolski* [AJW], a także regionalne książki kucharskie: *Smaki Krajny* pod redakcją Zofii Korpusik-Jelonkowej, opublikowane przez Muzeum Ziemi Złotowskiej w Złotowie [SKr], *Kuchnię z rodowodem. Potrawy i produkty tradycyjne województwa kujawsko-pomorskiego* Grażyny Szelągowskiej [KzR] oraz *Kulinarne pejzaże Krajny*, wydane przez Stowarzyszenie NASZA KRAJNA z Sępólna Krajeńskiego [KPKr].

8 Lubelskie słownictwo zaczerpnięto z VI tomu monumentalnego – dwunastotomowego – *Słownika gwar Lubelszczyzny* Haliny Pelcowej, zatytułowanego *Pokarmy* [SGL]. Mając na uwadze szkicowy charakter podjętych dociekań, świadomie pominięto tu leksykę wprawdzie wpisującą się w makropole KULINARIA, lecz zaklasyfikowaną przez samą badaczkę do innych kategorii tematycznych. Nazwy te zamieszczone zostały przez autorkę we wcześniejszych tomach: I: *Rolnictwo – Narzędzia rolnicze. Prace polowe. Zbiór i obróbka zbóż*, II: *Rolnictwo – Transport wiejski. Rośliny okopowe i paszowe*.

Opracowany rejestr – poza jednostkami dyferencyjnymi (tj. gwarowej proweniencji) – obejmuje także wybrane elementy wspólnoodmianowe⁹, które – z punktu widzenia polszczyzny standardowej – wykazują jakiejkolwiek odmienności natury semantycznej (w wyniku specjalizacji, generalizacji lub przeniesienia znaczenia) oraz nacechowanie chronologiczne (archaizmy i wyrazy przestarzałe) i stylistyczne (potocyzmy). Ze względu na silną wariantywność fonetyczną zebrane leksemy przywoływane są tu wyłącznie w postaci ustandaryzowanej¹⁰.

Paralelność leksykalna zakłada zbieżność elementów na płaszczyźnie zarówno formalnej, jak i semantycznej. W obrębie zgromadzonego materiału wyróżnić można *de facto* trzy korespondujące ze sobą zjawiska, mianowicie: **paralelność pełną**, **paralelność niepełną** oraz **paralelność pozorną** [por. np. Kozdra, Dubichynski, 2019, s. 7–8].

2.1. Paralele pełne

Jednostki tożsame pod względem fonetycznym oraz identyczne pod kątem semantycznym stanowią aż 49,1% zgromadzonej leksyki.

TABELA 1. Pełne paralele leksykalne w mowie mieszkańców Krajny i Lubelszczyzny

Krajna	Lubelszczyzna
<i>ceberek</i>	
‘naczynie klepkowe do wody w kuchni’ ^a [AJW, m. 51; SKBrzez, t. I, s. 56]	‘naczynie z klepek służące do zmywania naczyń kuchennych’ [SGL, t. VI, s. 101]
<i>centryfuga</i>	
‘wirówka oddzielająca śmietanę od mleka’ [MSGK; SGLS; SKBrzez, t. I, s. 58]	‘naczynie z kranikiem na dole do odciągania śmietany od mleka’ [SGL, t. VI, s. 105]
<i>dzieżka</i>	
1. ‘naczynie klepkowe do zarabiania ciasta na chleb’ [AJW, m. 5], 2. ‘gliniany garnek do kwaszenia mleka’ [AJW, m. 56]	1. ‘głębokie, okrągłe, pękate naczynie drewniane, w którym rozczyinia się i miesi ciasto na chleb’ [SGL, t. VI, s. 154], 2. ‘kamienisty, szeroki garnek z dwoma uchami używany na mleko i do kiszenia ogórków’ [SGL, t. VI, s. 154–155]

Gleby i rodzaje pól. Uprawa lnu i konopi. Zbiór siana, III: Świat zwierząt, IV: Sad i ogród warzywny. Budownictwo i przestrzeń podwórza oraz V: Świat roślin [zob. SGL].

9 W związku z ograniczeniami objętościowymi opracowany rejestr nie uwzględnia zasadniczo jednostek wspólnoodmianowych o identycznej strukturze semantycznej, w tym takich leksemów, jak np. *bigos, ćwikła, jajecznicza, kawa, kotlet, łyżka, makaron, masło, mąka, mięso, naczynia, nóż, obiad, patelnia, powidła, rosół, ryż, salceson, ser, smalec, szynka, śniadanie, talerz, wędlina, zupa czy żółtko*. Gwarowe definicje rzeczonych wyrazów zestawiono z eksplikacjami podanymi w *Wielkim słowniku języka polskiego PAN* pod redakcją Piotra Źmigrodzkiego [WSJP]. Skonfrontowanie tych danych stało się podstawą wykluczenia z analizy znacznej części wynotowanego słownictwa.

10 Jednostki te nie ilustrują zatem regularnych (systemowych) zjawisk fonetycznych.

Krajna	Lubelszczyzna
<i>flaszka</i>	
‘butelka’ [MSGK; SGLS; SKBrzez, t. I, s. 179]	‘naczynie szklane z wąską szyjką i małym otworem, używane do przechowywania płynów’ [SGL, t. VI, s. 164]
<i>grapa</i>	
‘większe naczynie do gotowania; garnek’ [KPKr, s. 9; MSGK; SGSW; SKBrzez, t. I, s. 216]	‘żeliwny garnek do gotowania’ [SGL, t. VI, s. 185]
<i>jadło</i>	
‘pokarm, żywność, potrawy’ [SKBrzez, t. II, s. 26]	‘spożywany pokarm’ [SGL, t. VI, s. 203]
<i>kana</i>	
‘bańka, blaszane naczynie (z wieczkiem i uchwytem)’ [MSGK; SKBrzez, t. II, s. 49]	‘duże blaszane naczynie do przenoszenia lub przewożenia mleka’ [SGL, t. VI, s. 216]
<i>kanka</i>	
1. ‘bańka’ [SGSW], 2. ‘mała bańka, blaszane naczynie (z wieczkiem i uchwytem)’ [SKBrzez, t. II, s. 50], 3. ‘naczynie do mleka’ [KPKr, s. 9]	‘blaszane naczynie na mleko lub na wodę’ [SGL, t. VI, s. 216]
<i>kierzanka</i>	
‘masielnica z tłuczkiem’ [AJW, m. 32; MSGK; SKBrzez, t. II, s. 70, 71]	‘drewniane naczynie służące do wyrobu masła’ [SGL, t. VI, s. 237]
<i>kubel</i>	
‘wiadro’ [SKBrzez, t. II, s. 144]	‘wiadro blaszane do noszenia wody do domu’ [SGL, t. VI, s. 286–287]
<i>mątewka</i>	
‘mieszadło używane do mieszania składników przyrządzanych potraw’ [AJK, z. III, m. 139]	‘drewnisko rosochate do mieszania płynów’ [SGL, t. VI, s. 341]
<i>nabierka</i>	
‘metalowa łyżka wazowa’ [AJW, m. 64]	‘łyżka wazowa do nalewania zupy’ [SGL, t. VI, s. 352]
<i>parzybroda</i>	
‘zupa z liści młodej kapusty (gotowanej na słodko)’ [AJW, m. 90; MSGK]	‘potrawa z kapusty podzielonej na części i ugotowanej na miękko, połączonej z ziemniakami’ [SGL, t. VI, s. 391]
<i>patelka</i>	
1. ‘patelnia’ [AJW, m. 60], 1a. ‘mała patelnia’ [MSGK; SKBrzez, t. III, s. 164]	‘okrągłe żeliwne naczynie do topienia słoniny i smażenia’ [SGL, t. VI, s. 392]
<i>piekarnik</i>	
‘piecyk pod płytą kuchenną’ [SKBrzez, t. III, s. 178]	‘część pieca kuchennego nowszego typu przeznaczona do pieczenia lub przechowywania pokarmów’ [SGL, t. VI, s. 403]
<i>podstawek</i>	
‘talerzyk pod filiżankę lub szklankę’ [AJW, m. 70]	‘mały talerzyk pod szklankę lub pod filiżankę’ [SGL, t. VI, s. 427]

Krajna	Lubelszczyzna
<i>podstawka</i>	
‘talerzyk pod filiżankę lub szklankę’ [AJW, m. 70; SKBrzez, t. III, s. 237]	‘mały talerzyk pod szklankę lub pod filiżankę’ [SGL, t. VI, s. 427]
<i>półkwartek</i>	
‘półlitrowy garnek z jednym uchem do nabierania wody’ [AJW, m. 59]	‘blaszane lub porcelanowe małe naczynie z uchem’ [SGL, t. VI, s. 443–444]
<i>prasa</i>	
‘stołek do wyciskania sera’ [AJW, m. 39]	‘stołek z deską i kamieniem do wyciskania sera’ [SGL, t. VI, s. 444–445]
<i>rzadkie kartofle</i>	
‘zupa z ziemniaków’ [AJW, m. 92]	‘zupa z przewagą ziemniaków’ [SGL, t. VI, s. 487]
<i>skarupa</i>	
‘skorupka jajka’ [SKBrzez, t. IV, s. 266]	‘skorupka jajka’ [SGL, t. VI, s. 504]
<i>statki</i>	
‘naczynia kuchenne i stołowe’ [AJW, m. 75, 76; MSGK; SGL; SGSW; SKBrzez, t. IV, s. 338]	‘naczynia kuchenne’ [SGL, t. VI, s. 528]
<i>stągiew</i>	
‘duże, wysokie naczynie klepkowe (na zapas wody przy piecu) o szerokim dnie, zwężające się ku górze’ [AJW, m. 51; SKBrzez, t. IV, s. 339–340]	‘dawne naczynie drewniane na wodę na trzech nóżkach’ [SGL, t. VI, s. 528]
<i>tartka</i>	
‘narzędzie blaszane do tarcia żywności’ [AJW, m. 67]	‘blaszany przyrząd do tarcia ziemniaków i jarzyn’ [SGL, t. VI, s. 557]
<i>warząchew</i>	
1. ‘płaska łypatka drewniana do mieszania’ [AJW, m. 63], 2. ‘wydrążona (duża) łyżka drewniana’ [AJK, z. II, m. 65; AJW, m. 62, 63], 3. ‘metalowa łyżka wazowa’ [AJW, m. 64]	1. ‘duża drewniana łyżka kuchenna’ [SGL, t. VI, s. 575–576], 2. ‘łyżka wazowa do nalewania zupy’ [SGL, t. VI, s. 576], 3. ‘drewniana łypatka do mieszania gotujących się potraw’ [SGL, t. VI, s. 576]
<i>zbanek</i>	
‘dzbanek’ [MSGK]	‘naczynie z jednym uchem i z dzióbkiem na wodę i mleko’ [SGL, t. VI, s. 618–619]
<i>zimne nogi</i>	
‘nóżki wieprzowe w galarecie’ [AJW, m. 105]	‘galareta z nóżek wieprzowych’ [SGL, t. VI, s. 621]

^a Podane eksplikacje przytaczane są w postaci oryginalnej, skróconej nieco lub zmodyfikowanej pod względem językowo-stylistycznym.

Źródło: opracowanie własne.

2.2. Paralele niepełne

Rzadziej w obrębie badanego słownictwa występują kulinaryzmy, które wprowadzają zbieżne formalnie, lecz ich zakresy znaczeniowe pokrywają się tylko częściowo. Stanowią one 25,5% wyekscerpowanej leksyki.

TABELA 2. Niepełne paralele leksykalne w mowie mieszkańców Krajny i Lubelszczyzny

Krajna	Lubelszczyzna
<i>czarnina</i>	
1. 'zupa z krwi kaczki lub gęsi' [MSGK; SGŚW; SKBrzez, t. I, s. 90], 1a. 'zupa z krwi kaczki' ^a [AJW, m. 91; KPKr, s. 16; SKr, s. 29]	1. 'zupa z czarnych jagód' [SGL, t. VI, s. 125], 2. 'zupa z krwi kaczki' [SGL, t. VI, s. 125–26]
<i>czernina</i>	
'zupa z krwi kaczki' [SKr, s. 28]	1. 'zupa z czarnych jagód' [SGL, t. VI, s. 128], 2. 'zupa z krwi kaczki' [SGL, t. VI, s. 128], 3. 'zupa z podrobów i krwi świni' [SGL, t. VI, s. 129]
<i>dzieża</i>	
1. 'naczynie klepkowe do zarabiania ciasta na chleb' [AJW, m. 5; MSGK; SKBrzez, t. I, s. 163], 2. 'duży garnek do rozczyniania chleba' [SKBrzez, t. I, s. 163]	'głębokie, okrągłe, pękate naczynie drewniane, w którym rozczynia się i miesi ciasto na chleb' [SGL, t. VI, s. 152–153]
<i>garnek</i>	
1. 'naczynie (metalowe) do gotowania' [SKBrzez, t. I, s. 189], 2. 'naczynie wypalane z gliny służące do przechowywania najczęściej smalcu, powidel, śmietany, miodu' [SKBrzez, t. I, s. 189], 3. 'gliniany garnek do kwaszenia mleka' [AJW, m. 56], 4. 'nocnik' [SKBrzez, t. I, s. 189]	1. 'żeliwny garnek do gotowania' [SGL, t. VI, s. 172], 2. 'kamienny, szeroki garnek z dwoma uchami używany na mleko i do kiszenia ogórków' [SGL, t. VI, s. 172], 3. 'gliniany garnek na mleko z jednym uchem' [SGL, t. VI, s. 172], 4. 'blaszane lub porcelanowe małe naczynie z uchem' [SGL, t. VI, s. 173]
<i>kopystka</i>	
1. 'płaska łopatką drewniana do mieszania' [AJW, m. 63], 2. 'łyżka drewniana' [MSGK]	1. 'drewnienko rosochate do mieszania płynów' [SGL, t. VI, s. 260], 2. 'drewniana łopatką do mieszania gotujących się potraw' [SGL, t. VI, s. 260], 3. 'duża drewniana łyżka kuchenna' [SGL, t. VI, s. 260], 4. 'tłuczek do ziemniaków' [SGL, t. VI, s. 260–261]
<i>kozielek</i>	
'drewniany przyrząd do rozmieszania płynu' [AJW, m. 61; SKBrzez, t. II, s. 121]	1. 'drewnienko rosochate do mieszania płynów' [SGL, t. VI, s. 270–271], 2. 'tłuczek do ziemniaków' [SGL, t. VI, s. 271]
<i>koziółek</i>	
'drewniany przyrząd do rozmieszania płynu' [AJW, m. 61; SKBrzez, t. II, s. 121]	1. 'drewnienko rosochate do mieszania płynów' [SGL, t. VI, s. 271–272], 2. 'drewniana łopatką do mieszania gotujących się potraw' [SGL, t. VI, s. 272]

Krajna	Lubelszczyzna
<i>kukielka</i>	
1. ‘mały chleb, ew. zrobiony z resztek ciasta; mały pszenny chleb’ [SKBrzez, t. II, s. 147], 2. ‘wypiek z resztek ciasta chlebowego’ [AJW, m. 21, 22], 2a. ‘okrągła bułka z resztek ciasta chlebowego’ [AJW, m. 21, 22], 2b. ‘podłużna bułka z resztek ciasta chlebowego’ [AJW, m. 21, 22], 2c. ‘płaski placuszek z resztek ciasta chlebowego’ [AJW, m. 21, 22]	1. ‘niesłodka bułeczka z pszennej mąki’ [SGL, t. VI, s. 290], 2. ‘mała bułeczka pieczona na święta i na wesele’ [SGL, t. VI, s. 290], 3. ‘obwarzanek na sodzie, smażony na oleju’ [SGL, t. VI, s. 290], 4. ‘bułeczka obrzędowa pieczona na andrzejki’ [SGL, t. VI, s. 290–291], 5. ‘słodka bułka z odpustu lub kupowana w mieście’ [SGL, t. VI, s. 291], 6. ‘placek z kaszy jaglanej’ [SGL, t. VI, s. 291], 7. ‘mały chlebek upieczony z resztek wyskrobanego ciasta’ [SGL, t. VI, s. 291], 8. ‘narośl na chlebie’ [SGL, t. VI, s. 292], 9. ‘ser suszony o kształcie podłużnym’ [SGL, t. VI, s. 292]
<i>lopatka</i>	
1. ‘płaska łopatka drewniana do mieszania’ [AJW, m. 63], 1a. ‘mieszadło w postaci rozszerzonej na jednym końcu deseczki, listwy, służące do rozczywania ciasta chlebowego’ [SKBrzez, t. II, s. 200], 2. ‘drewniana większa płaska łyżka, używana do wyrabiania masła’ [SKBrzez, t. II, s. 200]	‘drewniana łopatka do mieszania gotujących się potraw’ [SGL, t. VI, s. 319]
<i>okrasa</i>	
1. ‘słonina’ [AJW, m. 103], 2. ‘surowa tłusta gęszina na chleb i do kraszenia potraw’ [AJW, m. 103], 2a. ‘rozdrobione, zmielone surowe mięso gęsi z przyprawami’ [MSGK; SKr, s. 56], 2b. ‘mielone surowe gęsie mięso, przyprawione solą, cebulą, pieprzem, majerankiem, przechowywane w kamiennym garnku przez cały rok, używane do kraszenia potraw oraz na chleb’ [SKBrzez, t. III, s. 99]	‘tłuszcz pod skórą na bokach i grzbiecie świń, używany do potraw’ [SGL, t. VI, s. 365–366]
<i>tluczek</i>	
1. ‘mała pałka do rozcierania ziemniaków’ [AJW, m. 65], 2. ‘pałka do ubijania kapusty w beczce’ [AJW, m. 66], 3. ‘tluczek w masielnicy’ [AJK, z. III, m. 140], 4. ‘krążek drewniany z otworami nasadzany na kij w masielnicy z tłuczkiem’ [AJW, m. 33]	1. ‘tluczek do ziemniaków’ [SGL, t. VI, s. 560–561], 2. ‘kij z kółkiem do mieszania i ubijania śmietany w maślnicy’ [SGL, t. VI, s. 561]
<i>trzęsionka</i>	
‘nóżki wieprzowe w galarecie’ [AJW, m. 105]	1. ‘galareta z nóżek wieprzowych’ [SGL, t. VI, s. 568], 2. ‘surowa kapusta kiszona polana olejem i podawana z ziemniakami’ [SGL, t. VI, s. 569]

Krajna	Lubelszczyzna
<i>zacierka</i>	
1. ‘zupa z wdrobionymi kluseczkami z mąki (na słodkim mleku)’ [AJW, m. 84; MSGK; SKBrzez, t. V, s. 209], 2. ‘zupa z mąki (na mleku i wodzie)’ [AJW, m. 84]	1. ‘zupa z mąki rzucanej na wrzące mleko’ [SGL, t. VI, s. 592], 2. ‘zupa mleczna z kluskami i kaszą jaglaną’ [SGL, t. VI, s. 593], 3. ‘drobne kluseczki robione w ręku’ [SGL, t. VI, s. 594], 4. ‘zupa z ziemniakami i kluskami’ [SGL, t. VI, s. 594]
<i>zacierki</i>	
‘zupa mleczna’ [SGLS]	1. ‘zupa z mąki rzucanej na wrzące mleko’ [SGL, t. VI, s. 593], 2. ‘zupa mleczna z kluskami i kaszą jaglaną’ [SGL, t. VI, s. 594], 3. ‘drobne kluseczki robione w ręku’ [SGL, t. VI, s. 594], 4. ‘zupa z ziemniakami i kluskami’ [SGL, t. VI, s. 594]

^a Za pomocą podkreślenia wyróżniono zbieżne warianty semantyczne pojawiające się w mowie mieszkańców obu regionów.

Źródło: opracowanie własne.

2.3. Paralele pozorne

Leksemy identyczne jedynie na płaszczyźnie formalnej, odnoszące się *de facto* do innych desygnatów, stanowią 25,5% wynotowanego słownictwa.

TABELA 3. Pozorne paralele leksykalne w mowie mieszkańców Krajny i Lubelszczyzny

Krajna	Lubelszczyzna
<i>bijak</i>	
‘pałka do ubijania kapusty w beczce’ [AJW, m. 66; SKBrzez, t. I, s. 27]	1. kij z kółkiem do mieszania i ubijania śmiętan w maślnicy’ [SGL, t. VI, s. 80], 2. ‘drewniany kołek z odpowiednio wyżłobionymi rączkami do ubijania ziarna w stępie’ [SGL, t. VI, s. 80]
<i>donica</i>	
‘gliniany garnek do kwaszenia mleka’ [AJW, m. 56]	‘gliniana miska do ucierania maku’ [SGL, t. VI, s. 135–136]
<i>fajerka</i>	
‘zapałka’ [SKBrzez, t. I, s. 173]	‘żeliwne kółko służące do zakrywania otworów w płycie kuchennej’ [SGL, t. VI, s. 158]
<i>gomółka</i>	
‘suszona na słońcu kulka z twarogu z dodatkiem soli, koperku i cebuli’ [SKr, s. 70]	1. ‘bułeczka obrzędowa pieczona na andrzejki’ [SGL, t. VI, s. 181], 2. ‘ciasto przyspieszające fermentację rozczyzu chlebowego’ [SGL, t. VI, s. 181–182], 3. ‘ser suszony o kształcie podłużnym’ [SGL, t. VI, s. 182], 4. ‘podłużna, okrągła forma, miara masła’ [SGL, t. VI, s. 182]

Krajna	Lubelszczyzna
<i>kapuścianka</i>	
‘zupa postna przygotowywana na bazie kwasu kapuścianego’ [SKr, s. 6]	‘zupa z kapusty zaprawiana mąką’ [SGL, t. VI, s. 221]
<i>kromka</i>	
‘pierwszy i ostatni kawałek chleba z bochenka’ [SKBrzez, t. II, s. 132]	‘kromka chleba’ [SGL, t. VI, s. 278–279]
<i>otopa</i>	
‘gęsi smalec’ [KzR, s. 112]	‘tłuszcz ze słoniny’ [SGL, t. VI, s. 376]
<i>szyrka</i>	
‘skwarka ze słoniny lub sadła’ [AJW, m. 104; SGWS; SKBrzez, t. IV, s. 395]	‘tłuszcz pod skórą na bokach i grzbiecie świń, używany do potraw’ [SGL, t. VI, s. 547]
<i>tygiel</i>	
‘bardzo duże naczynie do gotowania; kocioł’ [SGLS]	‘małe żeliwne naczynie do topienia słoniny, wyższe od patelni’ [SGL, t. VI, s. 571]
<i>ubijak</i>	
‘pałka do ubijania kapusty w beczce’ [AJW, m. 66; SKBrzez, t. V, s. 7]	‘kij z kółkiem do mieszania i ubijania śmietany w maślnicy’ [SGL, t. VI, s. 572]
<i>wafle</i>	
‘placki z jajek, mąki, cukru, mleka, pieczone na specjalnym odwracającym się urządzeniu; gofry’ [SKBrzez, t. V, s. 52]	‘rodzaj ciasta w postaci cienkiego, kruchego, łamliwego płatką przekładanego masą’ [SGL, t. VI, s. 573]
<i>warzachwa</i>	
‘duża łyżka do nalewania zupy’ [SKBrzez, t. V, s. 56]	‘duża drewniana łyżka kuchenna’ [SGL, t. VI, s. 576]
<i>zalewajka</i>	
‘zupa na bazie maślanki, podawana z ciemnym pieczywem, ziemniakami w łupinach lub kaszą gryczaną’ [SKr, s. 27]	1. ‘zupa z kapusty zaprawiana mąką’ [SGL, t. VI, s. 602–603], 2. ‘zupa na zakwasie z żytniej mąki lub z chleba’ [SGL, t. VI, s. 603], 3. ‘zupa z przewagą ziemniaków’ [SGL, t. VI, s. 603]
<i>żur</i>	
‘placek z surowych ziemniaków i żytniej mąki’ [AJW, m. 87; SKBrzez, t. V, s. 332] ^a	1. ‘zupa na zakwasie z żytniej i owsianej mąki lub z chleba’ [SGL, t. VI, s. 644–645], 2. ‘barszcz na zakwasie z jajkiem, serem i kiełbasą’ [SGL, t. VI, s. 645], 3. ‘zupa z jabłek zaprawiana mąką’ [SGL, t. VI, s. 645], 4. ‘zupa z gruszek zaprawiana mąką’ [SGL, t. VI, s. 646]

^a Najprawdopodobniej wyraz *żur* powstał w wyniku skrócenia leksemu *szurbak* (por. niem. *reg. der Schurrback*) i udźwięcznienia nagłosowej spółgłoski *ʃ*- [zob. SKBrzez, t. IV, s. 411].

3. PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza pozwoliła wyróżnić 55 jednostek obecnych w – czynnych lub biernych – zasobach leksykalnych mieszkańców Krajny i Lubelszczyzny, z czego 41 kulinaryzmów to elementy identyczne bądź prawie identyczne na poziomie semantycznym. Liczba ta stanowi zaledwie 1,6% całego zbioru zawartego w VI tomie *Słownika gwar Lubelszczyzny*, liczącego 2560 haseł [zob. Pelcowa, 2019, s. 9]. Wyniki te potwierdzają zatem istnienie wyraźnych odrębności pomiędzy leksyką badanych regionów. Nie bez znaczenia pozostaje tu również fakt, że najwyższa frekwencja wśród wyekscerpowanego słownictwa, tj. 76,4%, charakteryzuje leksemy, które określić można mianem jednostek ogólnogwarowych (np. *kopystka, okrasa, statki, tłuczek, warząchew*) lub szerokoterytorialnych (np. *centryfuga, czarnina, dzieżka, grapa, kana, kierzanka, koziołek, trzęsionka, zimne nogi*)¹¹.

Trzeba jednak w tym miejscu wyraźnie zaznaczyć, że mowę Krajniaków i mieszkańców ziemi lubelskiej łączy też – w znakomitej większości tu pominięta (por. przyp. 9) – leksyka lokująca się w rejestrze ogólnym. Wspólna warstwa słownictwa bez wątpienia ułatwiała i przyspieszała procesy adaptacyjne oraz umożliwiała przybyšsom z Lubelszczyzny lepszą orientację w językowym krajobrazie Krajny.

Wyszczególnione słownikowe paralele kulinarne sytuują się w granicach dwóch – niehomogenicznych subpól tematycznych, a mianowicie: pożywienie i jego rodzaje (36,4%): *czarnina, czernina, gomółka, jadlo, kapuścianka, kromka, kukielka, parzybroda, rzadkie kartofle, okrasa, otopa, skarupa, szpyrka, trzęsionka, wafle, zacierka, zacierki, zalewajka, zimne nogi, żur* oraz – liczniej reprezentowanego – sprzęty związane z jedzeniem i ich części (63,6%): *bijak, ceberek, centryfuga, donica, fajerka, dzieża, dzieżka, flaszka, garnek, grapa, kana, kanka, kierzanka, kopystka, koziołek, koziołek, kubel, mątewka, nabierka, łopatka, patelka, piekarnik, podstawek, podstawka, półkwartek, prasa, statki, stągiew, tartka, tłuczek, tygiel, ubijak, warząchew, warząchwa, zbanek*.

Rozbudowana wariantowość semantyczna, (*quasi*-)polisemiczność i mnogość znaczeń znamionują raczej słownictwo lubelskie, przy czym należy mieć na uwadze fakt, że Lubelszczyzna stanowi – w porównaniu z Krajną – obszar znacznie większy, a co za tym idzie – bardziej zróżnicowany¹². Zjawisko to egzemplifikuje chociażby – notowany w polszczyźnie od XVI w. jako *deminutivum* od *kukła / kukla* ‘rodzaj podłużnej bułki’ [zob. WSJP] – leksem *kukielka*, oznaczający w Lubelskiem nie tylko rozmaite produkty zbożowe, lecz także ‘ser suszony o kształcie podłużnym’ [zob. SGL, t. VI, s. 290–292].

11 Geografię analizowanych leksemów ustalono na podstawie danych z kartoteki *Słownika gwar polskich PAN* [zob. KSGP].

12 Lubelszczyzna zajmuje powierzchnię 25 122,46 km² [zob. *Województwo lubelskie*, b.r.], a Krajna – 3224 km² [zob. *Krajna*, b.r.].

Na marginesie warto odnotować także obecność leksyki o zbieżnej bądź podobnej strukturze znaczeniowej, lecz różniącej się – w mniejszym lub większym stopniu – pod względem formalnym. Przykładowo, ekwiwalentami krajeńskich kulinaryzmów: *kastrola* ‘garnek do parzenia kawy’ [MSGK]; *kopan(t)ka* 1. ‘naczynie o dnie półokrągłym, wydłubane z jednego kawałka drewna’ [AJK, z. II, m. 61; MSGK], 1a. ‘niecka wykonana z jednego kawałka drewna; mniej-sza używana do wycierania masła, większa – do rozczyniania i wygniatania chleba’ [SKBrzez, t. II, s. 111], 1b. ‘naczynie drażone w drewnie do wyrabiania ciasta na chleb’ [AJW, m. 6]; *kwerlak* / *kwirlak* / *kwyrlok* ‘mieszadełko używane do mieszania składników przyrządzanych potraw’ [MSGK; SKBrzez, t. II, s. 159]; *nalewajka* ‘łyżka wazowa’ [SKBrzez, t. II, s. 305]; *różki* ‘mieszadełko używane do mieszania składników przyrządzanych potraw’ [AJK, z. III, m. 139] czy *zylc(a)* ‘nóżki wieprzowe w galarecie’ [AJW, m. 105; KPKr, 16; MSGK; SGLS; SKBrzez, t. V, s. 322; SKr, 53] są w mowie mieszkańców Lubelszczyzny takie jednostki, jak: *kastrula* 1. ‘żeliwny garnek do gotowania’, 2. ‘małe żeliwne naczynie do topienia słoniny, wyższe od patelni’ [SGL, t. VI, s. 227–228]; *kopańka* ‘naczynie o dnie półokrągłym, dłubane w drewnie, służące do wyrobu ciasta’ [SGL, t. VI, s. 259]; *ferlok* ‘drewnienko rosochate do mieszania płynów’ [SGL, t. VI, s. 162]; *nalewka* ‘łyżka wazowa do nalewania zupy’ [SGL, t. VI, s. 355]; *rożki* ‘drewnienko rosochate do mieszania płynów’ [SGL, t. VI, s. 484] oraz *żylec* ‘galareta z nóżek wieprzowych’ [SGL, t. VI, s. 647].

Niezależnie jednak od ewidentnych odrębności dziedzictwo kulinarne Krajny i Lubelszczyzny, odzwierciedlone w mowie mieszkańców obu regionów, stanowi ważny komponent uniwersum polskiej kultury narodowej. Dlatego też wydaje się, że równie (a może nawet bardziej) interesujące rezultaty przynieść mogą badania porównawcze nad paralelami kulinarnymi, którym odpowiadają na płaszczyźnie werbalnej różne formy reprezentacji.

KULINARIA to bowiem jedno z najrozleglejszych i najbardziej niejednorodnych pól tematycznych na gruncie polszczyzny [zob. np. Batko-Tokarz, 2019, s. 209–112; 2021], skupiające leksykę o znaczeniu ze wszech miar wyjątkowym (i to nie tylko z punktu widzenia danej wspólnoty komunikatywnej), ponieważ – jak konstatuje Halina Pelcowa:

W nazewnictwie kulinarnym odbija się wrażliwość językowa człowieka, przejawiająca się w kreowaniu otaczającego świata oraz tłumaczeniu nazw nadawanych pokarmom i sposobom ich przygotowania, a obyczaje kulinarne i praktyki związane z jedzeniem należą do istotnych wyznaczników grupy społecznej, regionu i miejsca, wzmagają poczucie zakorzenienia oraz określenia własnej tożsamości [Pelcowa, 2019, s. 10–11].

ROZWIĄZANIA SKRÓTÓW

- AJK – STIEBER Zdzisław, red., 1965, *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich*, z. II, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław – Warszawa – Kraków; STIEBER Zdzisław, red., 1966, *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich*, z. III, Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław – Warszawa – Kraków.
- AJW – SOBIERAJSKI Zenon, BURSZA Józef, red., 1979, *Atlas języka i kultury ludowej Wielkopolski*, t. I: *Gospodarstwo domowe – pożywienie*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk.
- KPKr – *Kulinarne pejzaże Krajny*, 2015, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie NASZA KRAJNA, VEGA Studio Adv. Tomasz Müller, Kwidzyn.
- KSGP – Kartoteka *Słownika gwar polskich PAN*, b.r., Repozytorium Cyfrowe Polskich Instytutów Naukowych, <http://rcin.org.pl/dlibra/publication/37156> (dostęp: 23.07.2023).
- KzR – SZELAŃGOWSKA Grażyna, 2012, *Kuchnia z rodowodem. Potrawy i produkty tradycyjne województwa kujawsko-pomorskiego*, Muzeum Etnograficzne im. M. Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu, Toruń.
- MSGK – KĘCIŃSKA-KACZMAREK Jowita, 2017, *Mały słownik gwary krajeńskiej*, Instytut Kaszubski w Gdańsku, Oddział Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Wielkim Buczku, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Krajna Złotowska” w Złotowie, Złotów – Wielki Buczek.
- SGL – PELCOWA Halina, 2012, *Słownik gwar Lubelszczyzny*, t. I: *Rolnictwo – Narzędzia rolnicze. Prace Polowe. Zbiór i obróbka zbóż*; 2014, *Słownik gwar Lubelszczyzny*, t. II: *Rolnictwo – Transport wiejski. Rośliny okopowe i paszowe. Gleby i rodzaje pól. Uprawa lnu i konopi. Zbiór siana*; 2015, *Słownik gwar Lubelszczyzny*, t. III: *Świat zwierząt*; 2016, *Słownik gwar Lubelszczyzny*, t. IV: *Sad i ogród warzywny. Budownictwo i przestrzeń*; 2017, *Słownik gwar Lubelszczyzny*, t. V: *Świat roślin*; 2019, *Słownik gwar Lubelszczyzny*, t. VI: *Pokarmy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- SGLS – STEINBORN Jadwiga, 2022, *Słowniczek gwary lokalnej: „Jak nasi dziadowie w ŁORZOŁKU godali”*, Kamieńskie Towarzystwo Kulturalne, Urząd Miejski w Kamieniu Krajeńskim, Kamień Krajeński.
- SGSW – DROBKIEWICZ Eugeniusz, SUCHY Bronisław, 2012, *Słownik gwarowy Starej Wiśniewki*, w: B. Suchy, E. Drobkiewicz, J. Zawadzki, *Historia Starej Wiśniewki i okolicy. „Ocalmy od zapomnienia”*, Fundacja LGD „Naszyjnik Północy”, Stowarzyszenie „Gromada”, Stara Wiśniewka.

- SKBrzez – BRZEZIŃSKI Władysław, 1982, *Słownictwo krajniackie. Słownik gwary wsi Podróżna w Złotowskim*, t. I: A–G, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź; 1987, *Słownictwo krajniackie. Słownik gwary wsi Podróżna w Złotowskim*, t. II: H–N, Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź; 1992, *Słownictwo krajniackie. Słownik gwary wsi Podróżna w Złotowskim*, t. III: O–PRY, Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź; 1995, *Słownictwo krajniackie. Słownik gwary wsi Podróżna w Złotowskim*, t. IV: PRZ–T, Wydawnictwo Energeia, Warszawa; 2009, *Słownictwo krajniackie. Słownik gwary wsi Podróżna w Złotowskim*, t. V: U–Ż oraz Uzupełnienia, Jadwiga Brzezińska, Wrocław.
- SKr – KORPUSIK-JELONKOWA Zofia, red., 2013, *Smaki Krajny*, Muzeum Ziemi Złotowskiej w Złotowie, Złotów.
- WSJP – ŻMIGRODZKI Piotr, red., b.r., *Wielki słownik języka polskiego*, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków, <https://www.wsjp.pl/> (dostęp: 28.03.2025).

BIBLIOGRAFIA

- BATKO-TOKARZ Barbara, 2019, *Tematyczny podział słownictwa współczesnego języka polskiego. Teoria, praktyka, leksykografia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- BATKO-TOKARZ Barbara, 2021, *Czego o jedzeniu i kulinariach dowiadujemy się z tematycznych klasyfikacji słownictwa*, w: R. Przybylska, D. Ochmann, red., *Polskie kulinaria. Aspekty historycznojęzykowe, regionalne i kulturowe*, Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner, Kraków, s. 11–35.
- Główny Urząd Statystyczny, 2024, *Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2024 r. (stan w dniu 30.06)*, https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stand-i-struktura-ludnosci-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2024-r-stand-w-dniu-30-06_6,37.html (dostęp: 6.03.2025).
- KOŁATKA Krzysztof, 2020, *Tożsamość regionalna mieszkańców Krajny. Studium językowo-kulturowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.
- KOWALSKA-LEWICKA Anna, SZROMBA-RYSOWA Zofia, 1976, *Pożywienie*, w: M. Biernacka, B. Kopczyńska-Jaworska, A. Kutrzeba-Pojnarowa, W. Paprocka, red., *Etnografia Polski. Przemiany kultury ludowej*, t. I, Zakład Narodowy

im. Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, s. 353–378.

KOZDRA Michał, DUBICHYNSKYI Volodymyr, 2019, *Dydaktyczny słownik tematyczny rosyjsko-polskich paraleli leksykalnych. Leksyka kulinarna (rzeczowniki)*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

Krajna, b.r., <https://pl.wikipedia.org/wiki/Krajna> (dostęp: 2.04.2025).

Lubelszczyzna, b.r., <https://pl.wikipedia.org/wiki/Lubelszczyzna> (dostęp: 2.04.2025).

PELCOWA Halina, 2019, *Wstęp*, w: H. Pelcowa, *Słownik gwar Lubelszczyzny*, t. VI: *Pokarmy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 9–16.

PELCOWA Halina, 2023, *Dziedzictwo leksykalne wyznacznikiem tożsamości regionu lubelskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.

Województwo lubelskie, b.r., https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_lubelskie (dostęp: 2.04.2025).